

ZAŠTO MLJEKARSTVO U SPORAVU KORAK?

Oni koji brinu o razvoju agrara na svim nivoima, od opštine do države, nemaju dovoljno smisla da neminovne globalističke tendencije usklade i prilagode našem postojećem stanju i prilikama, pa umjesto da se udružuju i saraduju u interesu ne samo velikih nego i malih farmi, na kojima počiva razvoj sela i u dobroj mjeri zavisi demografska slika ruralnog područja, ponašaju se kao rogovi u vreći

PIŠE: Milovan ANTONIĆ

Kada jedna zemlja, kao što je BiH sa svoja oba entiteta, ima gotovo idealne prirodne uslove za razvoj stočarstva, odnosno mliječnog govedarstva, onda je u interesu naroda i države da ovu granu poljoprivrede snažno podrži i razvija. Mnogo je razloga da se održi i razvija proizvodnja mlijeka, sira i ostalih mliječnih proizvoda, kao i proizvodnja mesa i stočarstva u cjelini. Dovoljno je reći da su mlijeko i mliječni proizvodi nezamjenjivi u ljudskoj ishrani. Osim toga, proizvodnja mlijeka omogućava seljacima solidan, a često i glavni izvor prihoda, dok se u mljekarskoj industriji takođe zapošljava veliki broj ljudi. Pored toga, zahvaljujući stočarstvu, korišćenjem i kultivisanjem prirodnih livada i pašnjaka, čuva se biološku raznolikost.

U poslijeratnoj obnovi mliječnog govedarstva, u oba entiteta Bosne i Hercegovine moglo bi se reći da je proizvodnja i prerada mlijeka bila na pravom putu. Vlade entiteta i njihova ministarstva uglavnom su redovno isplaćivali premije za mlijeko i imali trend povećanja agrarnog budžeta. Kada je riječ o Republici Srpskoj, valja se prisjetiti jednog revolucionarnog koraka kada je Vlada ovog entiteta za 2008. godinu za svaki proizvedeni litar mlijeka povećala premiju sa 10 na 20 feninga.

Bio je

to veliki motivacioni faktor, kako malima tako i onima koji su stasavali u veće farme, a proizvodni rezultat bio je fascinantan. Te godine proizvedeno je rekordnih 123,5 miliona litara mlijeka, što se nikad do tada nije desilo, a ni poslije toga. Mlijeka je te godine bilo dovoljno da podmirimo sopstvene potrebe, ali i da ga izvozimo. Izvoz je pomenute godine prvi put bio veći od uvoza mlijeka.

MALI PLAĆAJU CEH

Ali, ne lezi vraže. Kako dobra djela na Blakanu, od davnina, kratko traju i teško se dovode do kraja, tako se dogodilo i sa rastućom i razvojnom proizvodnjom mlijeka. Naime, kako je Balkan zajedno sa BiH i RS postao lovište za jeftine sirovine, transnacionalne kompanije pokupovale su gotovo sve veće mljekare na području Balkana, pa tako i u BiH. Zbog neadekvatne politike, desetine hiljada malih farmera plaćaju ceh i gase svoju proizvodnju. Ovakva situacija je išla na ruku mljekarima da uštede na troškovima otkupa mlijeka. Pritom, obim proizvodnje mlijeka ostao je gotovo na istom nivou, pa bi se na prvi pogled moglo reći da je kontinuitet proizvodnje mlijeka zadržan. Na drugi pogled, riječ je zapravo o diskontinuitetu ove dragocjene proizvodnje, jer je gotovo preko noći, odnosno od 2009. do danas, mlijeko je prestalo da proizvodi na desetine hiljada farmera. Nije li ovo tipičan primjer kada rast jedne proizvodnje ne znači i razvoj, to jest razvoj sela i poljoprivrede. Ovaj proces doprinio je još većem iseljavanju ljudi sa sela, čime ionako zabrinjavajuća

depopulacija, ruralnom prostoru daje naglašenije obilježje siromaštva i, kako volimo da kažemo – "socijale". Ovaj primjer, a mogli bismo dodati i druge, govori da organizacija i upravljanje u poljoprivredi kod nas nije riješeno kako na lokalnom tako i na državnom nivou. Zapravo, ljudi koji čine organizaciju na svim nivoima u ovoj oblasti nemaju dovoljno smisla da neminovne globalističke tendencije usklade i prilagode našem postojećem stanju i prilikama. U tom poslu koji je od velikog narodnog interesa svi pomenuti nivou od opštine do države umjesto da se udružuju i saraduju ponašaju se kao rogovi u vreći.

Nije sporno da je u međuvremenu, tokom posljednjih godina jedan broj ljudi odustao od proizvodnje zbog starosti ili nemoći da se prilagode novim pravilnicima o kvalitetu, ili iz nekih drugih razloga. Međutim, od ove proizvodnje natjerani su da odustanu i oni mladi ljudi koji su znali i umijeli da proizvedu mlijeko ekstra klase, samo zato što su bili mali proizvođači.

A kako mladi ljudi koji imaju želju i volju da se bave proizvodnjom mlijeka mogu ostati na selu i solidno živjeti govori sljedeći primjer. Kada se muze pet krava, dnevno se može predati po 100 litara mlijeka. To na mjesečnom nivou iznosi 3000 litara, podrazumijevajući da mliječnost po kravi iznosi 20 litara dnevno, čime se ostavljuje prihod od 1500 maraka. Kada se podmire troškovi hrane za krave i plati veterinar, trebalo bi da ostane oko 600 maraka. Kada se na ekstra klasu doda 30 feninga premije po litru onda se prihod sa 1500 povećava na 2400 maraka pa se i zarada povećava na oko 1000 do 1200 KM, i to na kućnom pragu, bez šefa i prevoza. Ali, kada je riječ o premijama, one već nekoliko godina, zbog slabog punjena budžeta, kasne po šest mjeseci, što takođe demotivise male farmera da se bave ovom proizvodnjom, jer najčešće baš premija za mlijeko

predstavlja njihovu jedinu zaradu. Osim toga, smanjenje agrarnog budžeta sa šest na ispod četiri odsto u posljednjih nekoliko godina takođe dodatno demotivise seosko stanovništvo među kojim poljoprivreda više nije životno zanimanje većine.

RJEŠENJE PRED VLASTITIM PRAGOM

Od velikih proizvođača mlijeka ne zavisi obnova sela, jer veliki proizvođači sa 500 krava su rijetki. Ovakvi zahvati u mljekarskoj proizvodnji ne mogu imati samo ekonomske već i demografske posljedice. Jačanjem sela

Gotovo preko noći, odnosno od 2009. do danas, mlijeko je prestalo da proizvodi na desetine hiljada farmera

obezbjeđuje se zdrav podmladak. Izuzetno je važno da se ekonomskom i agrarnom politikom zaustave mladi ljudi da ne odlaze u inostranstvo, jer im tamo na Zapadu neće biti lakše prati sudove ili raditi na građevini od jutra do večeri. Mnogo je lakša i unosnija muža svojih krava u svojim štalama na svojim imanjima, oživljavanje mljekarske proizvodnje u svom dvorištu i svom zavičaju. Agrarna politika mora da bude usmjerena na veću pomoć farmerima, na davanje povoljnih kredita, na efikasniju organizaciju veterinarske i savjetodavne službe kao i osiguravajućih društava. Sve ove službe bi morale da budu operativne, da su u svakom momentu, i kada pada snijeg i kada su velike vrućine, na raspolaganju poljoprivrednom

proizvođaču. Poljoprivredni proizvođači, kako mali tako srednji i veliki farmeri, iz mnoštva razloga zaslužuju da imaju svoju banku, razvojnu ili agrarnu, koja će se isključivo baviti podrškom poljoprivrednoj proizvodnji.

Država i njene institucije treba da pomognu proizvođačima da se farme modernizuju, da se smanje troškovi gdje god je to moguće, da se vrši kontrola mliječnosti krava, laboratorijske analize zemljišta, vode i stočne hrane. Zatim, treba preko savjetodavnih službi pomoći malim i svim drugim farmerima da povećaju znanje i tehnologiju o kvalitetnom držanju i ishrani krava, uravnoteženom obroku, silaži i sjenazi, o travnim smjesama, matičnoj evidenciji, knjigovodstvu i navodnjavanju, jer dosadašnja povremena zimska predavanja nisu doprinijela odgovarajućem nivou znanja od kojeg i te kako zavisi obim i kvalitet proizvodnje, odnosno veća zarada. U organizaciji i upravljanju poljoprivredom pozitivan doprinos mogle bi da daju zadruge i zadrudni savezi. Postojeće malobrojne aktivne zadruge kao i nove koje treba oživljavati, morale bi se vratiti svojoj iskonskoj funkciji, to jest udruživanju i otkupu poljoprivrednih proizvoda, šumskih plodova i pčelinjih proizvoda, te da zajedno sa zadrudnim savezima, privrednim komorama, ministarstvima i uz podršku međunarodnih organizacija kordiniraju i stvaraju dobru osnovu za veću proizvodnju i preradu, ali i za zajednički nastup na inostranom tržištu.

Naravno da treba nastaviti sa širenjem mljekarskih farmi i težiti većoj i kvalitetnijoj proizvodnji mlijeka. Realno je očekivati da mljekare već u idućoj godini povećaju zasada nisku otkupnu cijenu mlijeka, koja se zvanično kreće od 30 do 60 feninga u zavisnosti od kvaliteta, kao i da se, što je i logično očekivati, konačno počne redovno isplaćivati premija za mlijeko, te da se agrarni budžet ispoštuje u iznosu od šest odsto, jer u pitanju su narod, društvo i država.

